

Ronselen in Europa voor de Heilige Oorlog

M. van Leeuwen*

Dit artikel gaat over rekrutering in Europa voor islamistisch terrorisme, met extra aandacht voor de Nederlandse situatie. Na een korte schets van de relatie tussen radicalisering en rekrutering worden verschillende categorieën van ronseling besproken: ronseling door 'professionele' rekruteurs, 'peer pressure' en zelfontbranding.

Achtergronden en motieven van rekruten in Europa komen aan de orde evenals de meest prominente rekruteringsplekken. De auteur stelt dat versterking van de weerbaarheid tegen het opdringen van radicale islam van groot belang is ter preventie van rekrutering.

Versterkte weerbaarheid tegen radicalisering is nodig in de samenleving in het algemeen en in islamitische gemeenschappen in het bijzonder. Overheden op alle niveaus hebben hierin samen met islamitische voorlieden een belangrijke taak.

Radicalisering is in de regel moeilijk of niet met strafrechtelijke maatregelen aan te pakken. Dat ligt in Nederland inmiddels ten aanzien van rekrutering anders. Vroegtijdige onderkenning van rekrutering en voorbereiding van aanslagen, het vergaren van bewijs en effectieve vervolging behoren tot de verantwoordelijkheid van veiligheidsdiensten, opsporingsdiensten en het openbaar ministerie. Goede afstemming tussen deze drie is onontbeerlijk. Bij het verruimen en verzwaren van strafrechtelijke middelen ter voorkoming van terrorisme, zoals die op het ogenblik in Nederland en omliggende landen worden overwogen, dient telkens de vraag te worden gesteld of de beoogde methode past binnen democratische beginselen én of zij naar het oordeel van de diensten die ermee moeten werken werkelijk praktisch nut zullen hebben.

* De auteur is geschiedkundige en werkzaam bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Zij schreef dit artikel op persoonlijke titel.

Radicalisering als voorportaal voor rekrutering

Bij de opkomst van islamistisch terrorisme in Europa zijn twee factoren in onderlinge samenhang essentieel: radicalisering en rekrutering. Radicalisering is onlangs door de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) omschreven als 'het politiek-religieus streven om, desnoods met uiterste middelen, een samenleving tot stand te brengen die een zo zuiver mogelijke afspiegeling is van hetgeen men meent dat gesteld wordt in de oorspronkelijke bronnen van de islam' (AIVD, 2004, p. 7). Binnen de radicale islam zijn grofweg twee hoofdstromingen te onderscheiden die het goeddeels gemeenschappelijke doel op tactisch verschillende wijzen proberen te bereiken. Ook mengvormen komen voor. De niet gewelddadige vorm kiest voor *dawa* of prediken van radicaal-islamitische ideologie, in het bijzonder onder moslims in niet-islamitische landen die, naar het oordeel van de radicalen, het zicht op het ware geloof zijn kwijtgeraakt. Radicale boodschappers roepen deze dolende geloofsgenoten op om moderne waarden en normen af te zweren. Ze stimuleren de ontwikkeling van gesloten islamitische samenlevingsstructuren binnen de westerse maatschappij. Ze willen in eigen islamitische kring het vigerende overheidsgezag vervangen door eigenrichting volgens de islamitische wet (shari'a). De gewelddadige vorm van radicale islam kiest voor jihad in de zin van Heilige Oorlog.¹ Het verschijnsel van rekrutering valt daar uiteraard onder. Tegelijkertijd helpt *dawa* een voedingsbodem voor rekrutering te scheppen. Beide stromingen (en hun mengvormen) zijn moeilijk of niet verenigbaar met moderne democratische politieke en maatschappelijke grondbeginselen.

Rekrutering voor Heilige Oorlog – waartoe?

Islamistische terroristen werpen zich op als de strijders of de beulen van God op aarde en trekken – in hun eigen perceptie – ten strijde

¹ Jihad is een complex concept in de islam. Veelal betreft het de vervulling van niet gewelddadige religieuze en sociale verplichtingen. In dit artikel gaat het echter om de plicht de islam te verdedigen tegen zijn vermeende vijanden. Dat kan, leert de praktijk, door deelname aan (para)militaire gewapende strijd maar ook door het plegen van aanslagen tegen de vijanden van de islam.

tegen afvalligen en hun ongelovige helpers.² Islamisten menen van veel machthebbers in islamitische landen dat die de islamitische wet schenden en daarmee afvallig zijn geworden. Dat zulke afvallige heersers in het zadel blijven, wijten zij aan de verderfelijke steun door het 'Westen', in het bijzonder de Verenigde Staten en hun (vermeende) bondgenoten, en Israël. Deze duivelse krachten willen de islam uitroeien. Tegen afvalligen en hun goddeloze helpers moet een Heilige Oorlog of jihad gevoerd worden. Vaak wordt gesteld dat de Heilige Oorlog in wezen defensief is. Het doel zou zijn het herstel van de ware islam binnen de grenzen van het gebied dat in de hoogtijdagen van de islam door moslims werd geregeerd. Veel van de beoogde gebieden – waaronder delen van Oost- en Centraal-Europa en delen van Spanje ('El Andalouz') – hebben echter maar een beperkte periode van islamitische heerschappij gekend en worden al eeuwenlang niet meer door moslims gedomineerd. Moslims vormen er een minderheid. Herstel van de historische 'islamitische' grenzen zou de bevolking daar in overgrote meerderheid als agressie en verovering ervaren. Bovendien willen islamisten ook in gebieden waar de islam nooit de overhand gehad heeft (in West-Europa, inclusief Nederland, bijvoorbeeld) de shari'a desnoods gewapenderhand doen zegevieren. Die bedoeling kan alleen maar offensief worden uitgelegd. Maar of hij nu offensief of defensief is, voor de Heilige Oorlog moeten strijders worden geronseld.

Rekrutering is het proces waarin individuen rijp worden gemaakt voor deelname aan de jihad, als strijder, aanslagpleger of ondersteuner. Het begint als rekruteurs radicaliserende gegadigden 'spotten'. Het wordt voortgezet met extremistische indoctrinatie, opname in een netwerk en het leren van uiteenlopende praktische vaardigheden als het vervalsen van documenten, het frauderen met creditcards of het vervaardigen van explosieven. Het mondt uit in jihadgang of medewerking aan terroristische aanslagen.

Het rekruteringsproces wordt vaak geïnitieerd en begeleid door oudere (de adolescentie ontgroeide) leidersfiguren. Ook blijkt de sociale druk van elkaar opjuttende leeftijdgenoten (peer pressure) radicalise-

2 Afvalligheid is ook de ominieuze 'aanklacht' van islamisten aan het adres van Ayaan Hirsi Ali. Zie bijvoorbeeld het aan haar gerichte pamflet dat Mohammed B. op het lichaam van de stervende Theo van Gogh bevestigde: 'U heeft met uw afvalligheid niet alleen de Waarheid de rug toegekeerd, maar marcheert ook nog eens in de ranken [sic. waarschijnlijk anglicisme, bedoeld: rangen] van de soldaten van het kwaad'. Zie: Brief 4 november 2004), bijlagen.

rende jongeren tot deelname aan islamistische gewelddaden te kunnen brengen. Ten derde zijn er inmiddels ook in Nederland voorbeelden van zelfontbranding, van moslims die zonder duidelijke contacten met rekruteurs en ook zonder dat ze regelmatig een radicale moskee bezoeken gewelddadig islamisme omarmen en uit eigen beweging op jihad proberen te gaan of in eigen land aanslagen voorbereiden. In dergelijke gevallen blijkt vaak berichtgeving in de media en op internet over strijd tussen moslims en niet-moslims, bijvoorbeeld in Afghanistan, Irak, Tsjetsjenië, Bosnië of de Palestijnse gebieden als inspiratiebron te hebben gefungeerd.

Rekruteurs

Over deze drie ronselcategorieën (leiders; peer pressure; zelfontbranding) kort wat meer. 'Professionele' rekruteurs zijn vaak rondreizende jihad-predikers die op verscheidene locaties komen 'spotten' (AIVD, 2002, passim). Ze speuren naar jongeren die vatbaar lijken voor gewelddadig islamistisch extremisme. Ze zoeken soms ook naar speciale eigenschappen onder hun potentiële volgelingen, zoals bezit van de juiste reisdocumenten en verblijfsvergunningen of relevante technische kennis. In Europa opererende ronselaars/jihad-predikers stammen dikwijls uit Noord-Afrika of het Midden-Oosten, al hebben zij zich vaak wel in Europa gevestigd (al dan niet illegaal). Het kan gaan om 'godgeleerden' die tournees maken langs moskeeën om daar een gewelddadige radicale boodschap uit te dragen, reacties te peilen en belangstellenden binnen te halen. Soms echter acteert een dergelijke islamistische prediker-rekruteur in één moskee en trekt hij door zijn reputatie een radicaliserend gehoor van elders aan. Voorbeeld daarvan is de beruchte jihad-veteraan annex imam Abu Hamza, die geruime tijd zijn haatdragende boodschap uitdroeg in de Londense Finsbury Park moskee en daarmee verscheidene volgelingen tot terrorisme inspireerde. Ronselaars hebben – of pretenderen – dikwijls een achtergrond als veteraan in de Heilige Oorlog, bijvoorbeeld in Afghanistan of Bosnië. Nogal wat rekruteurs combineren een zekere (eenzijdige) godsdienstkennis en strijdervaring. Zo winnen ze al snel ontzag bij hun jeugdige radicaliserende gehoor. Een rekruteur biedt zijn volgelingen een nieuw gevoel van identiteit, een levensdoel en soms praktische steun. Een ronselaar bereidt zijn volgelingen met enige omzichtigheid voor op het ondersteunen of uitvoeren van gewelddadige

acties. Hij gebruikt behalve zijn eigen haatpreken ook beeldmateriaal (video's, films) waarop de wreedheid van de ongelovigen jegens moslims wordt uitgeserveerd en de Heilige Oorlog wordt verheerlijkt. Er zijn veel van zulke films in omloop, met de gruwelijkste beelden uit, bijvoorbeeld, Tsjetsjenië, Afghanistan of de Palestijnse gebieden. Hij zal eventueel gegadigden de weg wijzen naar trainingsoordn waar zij hun praktische opleiding als islamistisch strijder kunnen volgen. Soms zal hij ze rechtstreeks naar strijdgebieden op weg helpen. Binnen groepjes radicaliserende jongeren kan zich peer pressure voordoen, al dan niet in aanvulling op de invloed van een rekruteur.³ Als enkele groepsgenoten met bijzondere ijver islamistische leerstellingen benadrukken en de anderen aansporen tot daden, kan het voor twijfelaars heel moeilijk zijn zich daaraan te onttrekken. Rekruten vervaardigen ook wel – eventueel aangemoedigd door ronselaars of groepsgenoten – een geschreven of gefilmd testament. Daarin nemen ze afscheid van hun naasten en verklaren te willen sterven als martelaar in de Heilige Oorlog.⁴ Een dergelijk testament blokkeert de weg terug.

Naast ronselen door een rekruteur en peer pressure komt ook autonome rekruterings voor. Geradicaliseerde individuen blijken zich op eigen initiatief aan de jihad te kunnen wijden. Enkele Nederlandse voorbeelden ter illustratie: de twee jongens die eind 2002 naar Tsjetsjenië afreisden om daar tegen de vijanden van de islam te vechten, en de middelbare scholier uit Sas van Gent die in 2004 de Tweede Kamerleden A. Hirsi Ali en G. Wilders op het internet met de dood bedreigde. Bij huiszoeking bleek deze jongen de ingrediënten voor een explosief al grotendeels bij elkaar te hebben gesprokkeld. Hij maakte lange uren achter zijn computer waar hij radicale websites en chatrooms bezocht en zijn haat voedde met gruwelbeelden uit de Palestijnse bezette gebieden. De gedachtewisseling in chatrooms kan als een vorm van peer pressure worden beschouwd, maar de jongeman uit Sas van Gent heeft voor zover bekend zijn praktische voorbereidingen zelfstandig verricht.

3 Dit is natuurlijk ook buiten de context van rekruterings voor de jihad geen ongewoon verschijnsel onder jongeren in groepsverband.

4 Een recent voorbeeld is het rijm *In bloed gedoopt* dat Mohammed B. op 2 november 2004 bij zich droeg toen hij op pad ging om Theo van Gogh te vermoorden. B. verwachtte daarbij kennelijk zelf de martelaarsdood te sterven: 'Dit is dan mijn laatste woord ... Door kogels doorboord ... In bloed gedoopt ... Zoals ik had gehoopt' [...] 'Beste broeders en zusters ik nader mijn einde ... Maar hiermee is het verhaal zeker niet ten einde.'

Rekruten

In West-Europese landen waaronder Nederland komen rekruten regelmatig voort uit traditionele of zelfs uit weinig praktiserende islamitische families. Heel vaak zijn het jonge mannen die in een Europees land zijn geboren. Hun ouders of soms hun grootouders zijn veelal in de tweede helft van de twintigste eeuw uit een islamitisch land naar Europa getrokken. Rekrutering op zestien- of zeventienjarige leeftijd is niet ongewoon; boven de leeftijd van 25 jaar komt rekrutering veel minder vaak voor. De verse islamisten leven bijna nooit in gedepriveerde omstandigheden. Armoede lijkt, zeker in het noorden, westen en zuiden van Europa, geen indicator voor vatbaarheid voor rekrutering te zijn. Deze jonge islamisten zijn niet zelden ogenschijnlijk goed geïntegreerd in de Europese samenleving. Ze beheersen de taal van het land waar ze wonen veel beter dan de moedertaal van hun (groot)ouders. Ze volgen dikwijls een goede middelbareschoolopleiding, daarna ook wel hogerbberoepsonderwijs en in enkele gevallen zelfs een universitaire studie. Gebrek aan ontwikkeling is dus al evenmin als armoede een verklaring voor de vatbaarheid voor rekrutering. Uit verscheidene Europese landen waaronder Nederland zijn voorbeelden bekend van meisjes die mee radicaliseren en in theorie geweld uit naam van de islam zeker zo innig omarmen als hun islamistische mannelijke leeftijdgenoten. De vatbaarheid voor rekrutering lijkt wél te maken te hebben met een gevoel van culturele ontworteling. In de traditionele cultuur van de ouders of grootouders voelen jongeren uit tweede of derde generatie immigrantengezinnen zich niet meer thuis en als ze met vakantie gaan naar het Arabische land van oorspronkelijke herkomst, worden ze naar eigen zeggen vaak als buitenlandse toeristen bejegend. Ze hebben, kortom, gelijk dat ze in hun Europese geboorteland niet als allochtoon willen worden aangeduid. Tegelijkertijd voelen sommigen zich in dat Europese geboorteland ook niet thuis. Ze klagen dat zij dikwijls gediscrimineerd worden, bijvoorbeeld als hun de toegang tot uitgaansgelegenheden wordt ontzegd. Ze zijn er bovenal van overtuigd dat ze minder kansen krijgen op passend, goed betaald werk dan 'autochtonen'. Soms ondervinden ze ook last van een zekere criminele faam. In Nederland hebben, bijvoorbeeld, jonge mannen met Marokkaanse (groot)ouders een problematische reputatie omdat jongeren uit deze bevolkingsgroep onevenredig vaak betrokken blijken bij criminele activiteiten als straatroof of overvallen. Onschuldigen lijden onder de gevolgen van deze slechte naam.

Er zijn ook externe maatschappelijke ontwikkelingen die bijdragen aan het bedoelde gevoel van vervreemding. In nogal wat (West-) Europese landen zijn het publieke debat en de publieke opinie ten aanzien van de islam en moslims verhard, onder invloed van '9/11' en daarop volgende terroristische daden in de hele wereld. Rekruteurs spelen in op de gevoelens van onvrede en vervreemding onder hun gehoor. Ze bieden hun volgelingen een gevoel van eigenwaarde en een groepsidentiteit gebaseerd op de radicale islam. Verdediging van de islam geeft de rekruten een verheven doel in hun leven. Rekruteurs bereiken soms ook niet-moslims met hun boodschap van haat tegen de moderne samenleving. Het aantal bekeerlingen ('converts') van autochtoon Nederlandse origine is niet groot maar wel significant. Ook hier zal het dikwijls gaan om jongeren die om een of andere reden hun draai in de samenleving niet hebben kunnen vinden en geborgenheid en een doel in het leven menen te vinden in islamistische kring. Vanuit het oogpunt van de rekruteurs hebben deze bekeerlingen het extra voordeel dat zij bij clandestiene operaties in westelijke landen helemaal niet opvallen.

Locaties voor radicalisering en rekrutering

Rekruteurs zoeken voor hun wervingsactiviteiten plekken waar zij potentiële volgelingen verwachten aan te treffen. Zulke plekken zijn er vele, bijvoorbeeld pizzabars, internetcafés, beluizen, sportclubs, schoolpleinen, kortom plekken waar ook islamitische jongeren zich verzamelen. Een paar categorieën springen evenwel in het bijzonder in het oog: moskeeën (en daaraan verbonden educatieve, culturele of sociale instellingen), gevangenissen en internet.

Moskeeën

Moskeeën liggen voor de hand als werkterrein. Ze zijn immers bij uitstek de plek waar gelovigen samenkomen. Rekruteurs kunnen uiteraard relatief makkelijk opereren in moskeeën waar gelijkgestemden in het bestuur zitten en de imam tot samenwerking bereid is. Soms treedt de imam zelf als rekruteur op (Eikelenboom, 2004, p. 121-154 voor een Nederlandse situatieschets). Maar ronselaars zijn ook wel opgedoken in gematigde moskeeën, waar ze hun eigenlijke bedoelingen probeerden te verhullen. Ze nemen er deel aan koran-

lessen – of treden als leraar op – en aan andere bijeenkomsten waar ze de stemming onder de deelnemers kunnen peilen. Ze spreken veelbelovende kandidaten aan en proberen hun vertrouwen te winnen. Ze zullen gegadigden vaak meenemen naar een besloten omgeving in de buurt van de moskee (zogenaamde huiskamersessies) om hen daar verder te bewerken.

Intussen lijken moskeeën als rekruteringsplek aan belang in te boeten in Europese landen als Nederland, waar de gevaren van islamistisch extremisme al enige tijd zijn doorgedrongen tot het politiek en publiek bewustzijn. De kans op controle en ontmaskering lijkt rekruteurs (en jihadistische radicale imams of moskeebesturen) te groot geworden. Aanhoudende publieke aandacht en maatschappelijke druk lijken te helpen, ook zonder inzet van strafrechtelijke middelen. Veel moskeebesturen en imams – zelfs sommige radicale! – wijzen overigens islamistisch terrorisme principieel af en proberen daarom ronselaars uit hun moskee te weren. Soms vinden anderzijds rekruteurs en rekruten zelfs radicale moskeeën niet rechtlijnig genoeg en creëren hun eigen besloten extremistische ambiance (Middelburg, 4 november 2004; Chorus en Olgun, 13 november 2004, voor illustraties van het rekruteringsproces aan de hand van de Hofstadgroep, in het bijzonder Mohammed B, die in zijn woning veel gelijkgestemde mannen ontving alsmede de duistere ‘koranleraar’ Al I. alias Abu Khaled).

Gevangenis

Gevangenis blijken een vruchtbare werkplek voor predikers van islamistisch extremisme te kunnen zijn, vooral maar niet uitsluitend als zich er veel moslims bevinden (zie Hearings, oktober 2003). Gevangenisrekruten zijn vaak van huis uit moslim maar ook niet-moslims zijn wel in gevangenschap bekeerd en geradicaliseerd en na vrijlating toegetroten tot een islamistisch netwerk.⁵ Islamitische gevangenen kunnen, dat moet benadrukt, in hun geloof moreel houvast zoeken zonder dat zij daarbij hoe dan ook afglijden naar extremisme of het plan opvatten terrorist te worden. Toegenomen vroom-

⁵ Sprekend voorbeeld voor het laatste patroon is dat van Richard Reid alias de *shoe bomber*. Reid werd bekeerd toen hij achter de tralies zat voor ordinaire criminele activiteiten. Na vrijlating vervoegde hij zich bij sjeik Abu Hamza van de Londense Finsbury Park moskee. In december 2001 poogde hij vergeefs een vliegtuig op een transatlantische vlucht waarin hij meereisde op te blazen met een explosief dat in de hak van zijn schoen verborgen zat.

heid *hoeft* dus zeker géén teken van bekering tot islamistisch extremisme te zijn (Khosrokhavar, 2004, *passim*). Maar het kan wel. Gevangenisrekruteurs zitten vaak vast voor betrokkenheid bij (de voorbereiding van) terroristische aanslagen. Als zulke gevangenen gaan 'preken', is het oppassen geblazen. Ze kunnen het best van een potentieel gevoelig gehoor gescheiden worden gehouden. Soms treden gevangenisimams als rekruteurs op, en soms ontpoppen wegens ordinaire misdaden veroordeelde gevangenen moslims zich als extremistische 'sjeik'. De rekruten zitten vaak voor gewone misdrijven. Hun vatbaarheid voor extremisme is goed verklaarbaar. Het zijn vaak jonge moslims die zich nog meer dan hun leeftijdgenoten buiten de muren gediscrimineerd voelen en op zoek zijn naar (zelf)respect en een doel in het leven. Daar kan bij komen de behoefte in de kille omgeving van een gevangenis tot een groep te behoren, die immers geborgenheid en veiligheid kan bieden. De uiterlijke kenmerken van een extremistisch bekeringsproces achter de tralies zijn: plotselinge strikte naleving van islamitische voorschriften (vaak tot hinder van niet-islamitische en trouwens ook islamitische medegevangenen), het eisen van een gebedsruimte en van halal-voedsel, aanpassing van de kleding. Soms worden binnengesmokkelde video's met islamistische propaganda bij de rekrutering gebruikt (toespraken van Osama Bin Laden; jihadbeelden en dergelijke). Soms vernielen de sjeik en zijn aanhang christelijke literatuur in de gevangenisbibliotheek. Soms, ten slotte, leggen islamisten achter de tralies ook zakelijke contacten met gewone criminelen met als doel hun expertise (wapenhandel, fraude en dergelijke) na vrijlating te benutten.

Internet

Internet is sterk in opkomst als een virtueel oord voor radicalisering en mentale voorbereiding op jihadgang. Er zijn honderden vrij toegankelijke islamistische websites in uiteenlopende talen die gelegenheid bieden voor interactie in discussiefora. Er zijn daarnaast verschoenen websites en besloten chatrooms waar entree voor buitenstaanders moeilijk is. Providers van specifiek radicale websites kunnen wellicht als een soort virtuele rekruteurs beschouwd worden. Dikwijls echter worden ook radicale boodschappen geplaatst op bonafide websites. Providers zijn door het enorme dagelijkse aanbod aan communicatie en informatie vaak niet in staat islamistisch kaf van het beoogde koren te scheiden. Islamisten blijken bovendien bijzonder behendig in het

wisselen van 'host'. Van sluiting van websites mag dan ook niet veel heil worden verwacht.

Een groot verschil tussen internet en de eerste twee behandelde rekruteringsplekken is evenwel dat rekruteurs en rekruten elkaar op internet niet lijfelijk ontmoeten. De bezoekers – die zich nogal eens onder een alias melden – voelen zich vaak beschermd door de suggestie van anonimiteit en uiten zich daardoor wellicht vrijer dan zij – zeker in het begin – bij persoonlijk contact zouden doen. Rekruteurs wordt zo het 'spotten' makkelijk gemaakt. Méér dan moskeeën en gevangenissen is internet ook een plek waar niet zozeer rekruteurs maar potentiële rekruten het initiatief nemen en op zoek gaan naar inspiratie en leiding. Internet is ook bij uitstek een effectief instrument bij autonome rekrutering. Toch zullen internetrekruten, als ze tot daden willen komen, dikwijls persoonlijk contact zoeken met mentoren van vlees en bloed.

Enkele conclusies

Radicalisering binnen islamitische gemeenschappen is in sommige Europese landen, waaronder Nederland, een groeiend probleem. Islamitische terroristen maken bijna steeds voorafgaand aan hun rekrutering een radicaliseringsproces door – soms kort maar extra hevig. Toegenomen radicalisering vergroot zo bezien de kans op rekrutering. In Nederland lijken bij rekrutering peer pressure en zelfontbranding een significante rol te spelen, wat past in het beeld dat islamistisch terrorisme inclusief rekrutering méér dan voorheen lokale componenten bevat. Als rekruteringsplek lijken daarnaast moskeeën in belang terug te lopen, terwijl internet oprukt als bron van radicale en jihadistische inspiratie en als ontmoetingsplek voor islamisten. Ter voorkoming van rekrutering is al met al vroegtijdige onderkenning van radicalisering en verhoging van de weerbaarheid tegen opkomend islamisme van grote betekenis. Hier dienen bestuurders op alle niveaus, het maatschappelijk middenveld en eventueel opinieleiders in de media het voortouw te nemen en de gevaren van radicalisering toe te lichten. Daarnaast is het van zeker zo groot belang dat gematigde islamitische opinieleiders en bestuurders bij hun eigen achterban op vergelijkbare wijze hun stem laten horen. (Uitgebreid over de risico's van radicalisering en het tegengaan ervan, zie AIVD december 2004).

Rekruteren voor de jihad is inmiddels in Nederland een misdrijf, evenals andere handelingen die terrorisme stimuleren of ondersteunen. Het is zaak dat rekrutering tijdig wordt onderkend. Het bewijs dat bepaalde personen ronselen is niet altijd makkelijk te leveren maar niettemin noodzakelijk bij effectieve vervolging. De verantwoordelijkheid hiervoor berust bij veiligheidsdiensten, opsporingsdiensten en bij het openbaar ministerie. Een professionele (zorgvuldige, discrete en slagvaardige) aanpak en onderlinge afstemming zijn daarbij onmisbaar. Eventuele besluitvorming tot verdere verruiming van het strafrechtelijk instrumentarium en/of van de definitie van terrorisme moet worden afgemeten aan democratische normen en aan het te verwachten praktische nut voor de bestrijding van terrorisme.

Literatuur

AIVD

Rekrutering in Nederland voor de jihad; van incident tot trend
Leidschendam, 2002

AIVD

Van Dawa tot Jihad; de diverse dreigingen van de radicale islam tegen de democratische rechtsorde
Leidschendam, 2004

Brief

Bijlage bij de Brief aan de Tweede Kamer van de Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 4 november 2004: Open brief aan Hirshi Ali en In bloed gedoopt

Chorus, J., A. Olgun

NRC Handelsblad (Zaterdag Bijvoegsel)
13 november 2004

Eikelenboom, S.

Jihad in de polder; de radicale islam in Nederland
Amsterdam, Antwerpen uitgeverij L.J. Veen, 2004

Hearings

Hearings on terrorist recruitment and infiltration in the United States; prisons and military as operational basis,
Senate Judiciary Committee, Subcommittee on Terrorism, Technology and Homeland Security, 10-14 October 2003

Khosrokhavar, F.

L'islam dans des prisons; voix et regards
Parijs, Editions Balland, 2004

Middelburg, B. e.a.

Het Parool
4 november 2004